DOI: [10.32702/2307-2105-2022.2.94](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.2.94)

УДК 657.14.2

*В. М. Герасименко,
старший викладач кафедри менеджменту та військового господарства,
Національна академія Національної гвардії України
ORCID ID: 0000-0002-4828-1353*

МЕТОДИКА ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

*V. Gerasimenko
Senior Lecturer of the Department of Management and Military Economy,
National Academy of the National Guard of Ukraine*

METHODS OF FINANCIAL CONTROL ECONOMIC ACTIVITY OF MILITARY UNITS OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

У даній статті подано розробку методики фінансового контролю господарської діяльності військових частин Національної гвардії України. У якості наукової новизни отриманих результатів виступає розробка теоретико-методологічних засад щодо реалізації фінансового контролю господарської діяльності військових частин Національної гвардії України. В даній роботі акцентована увага на тому, що фінансовий контроль господарської діяльності військових частин Національної гвардії України повинен мати правовий, адміністративний характер. В статті подано детальний аналіз основних методів фінансового контролю військових частин. Розглянуто специфіку організації внутрішнього фінансового та господарського контролю діяльності військових частин. Запропоновані основні принципи здійснення попереднього та наступного внутрішнього фінансового контролю військових частин. В даній статті наведено функції посадових осіб, на яких покладено роботу з організації фінансового контролю. Описані основні аспекти вирішення завдань перевірки законності і достовірності проведених фінансово-господарських операцій з справжніми первинними виправдувальними документами. У статті систематизовано та запропоновано основні дії інспектора-ревизора при проведенні ревізії військових частин Національної гвардії України. В даному дослідженні розглянуто специфіку оформлення перевірок в залежності від їх результатів. Запропоновано перелік заходів у рамках роботи з реалізації результатів фінансового контролю військових частин Національної гвардії України. Систематизовано основні напрямки удосконалення документального оформлення ревізій та перевірок фінансово-господарської діяльності. У статті розглянуто основні аспекти, які слід відобразити при викладі в акті виявлених недоліків, порушень та зловживань. Практичне значення отриманих результатів полягає в формуванні відповідних рекомендацій командуванню військових частин стосовно реалізації фінансового контролю господарської діяльності Національної гвардії України.

This article presents the development of methods of financial control of economic activity of military units of the National Guard of Ukraine. In a market economy, the control function becomes leading in the management of economic activity. The scientific novelty of the obtained results is the

development of theoretical and methodological principles for the implementation of financial control of economic activity of military units of the National Guard of Ukraine. This paper emphasizes that the financial control of economic activities of military units of the National Guard of Ukraine should be legal, administrative in nature. The article presents a detailed analysis of the main methods of financial control of military units. The specifics of the organization of internal financial and economic control over the activities of military units are considered. The basic principles of preliminary and subsequent internal financial control of military units are offered. This article presents the functions of officials who are responsible for the organization of financial control. The main aspects of solving the problems of verifying the legality and reliability of financial and economic transactions with real primary supporting documents are described. The article systematizes and proposes the main actions of the inspector-auditor during the audit of military units of the National Guard of Ukraine. This study considers the specifics of the design of inspections depending on their results. The list of measures within the framework of work on realization of results of financial control of military units of the National Guard of Ukraine is offered. The main directions of improving the documentation of audits and inspections of financial and economic activities are systematized. The article considers the main aspects that should be reflected in the presentation of the identified deficiencies, violations and abuses. The practical significance of the results obtained is the formation of appropriate recommendations to the command of military units regarding the implementation of financial control of economic activities of the National Guard of Ukraine.

Ключові слова: фінансовий контроль; господарська діяльність; командування; військові частини; інспектор-ревізор; перевірка; методика.

Keywords: financial control; economic activity; command; military units; inspector-auditor; inspection; methodology.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки функція контролю стає провідною в управлінні господарською діяльністю. Підвищення дієвості та результативності фінансового та господарського контролю є важливою умовою забезпечення ефективності використання коштів, трудових та матеріальних ресурсів, що виділяються для підтримки бойової готовності військових частин Національної гвардії України.

Саме тому з метою підвищення якості управління господарською діяльністю та боєздатності військових частин актуального значення набуває наукова та практична проблематика дослідження фінансового контролю Національної гвардії України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових роботах [1, 2] подано інформацію контролю логістичних процесів військових частин Національної гвардії України. У дослідженнях [3-5] пропонуються методичні засади інформаційного забезпечення процесів контролю господарської діяльності військових частин. Методики структуризації та систематизації інформації стосовно контролю господарської діяльності Національної гвардії України викладені в наукових працях [7-9]. Педагогічні аспекти набуття компетентностей офіцерів Національної гвардії України щодо контролю господарської діяльності та логістичних операцій розглянута в роботі [10].

В той же час на сьогодні в спеціалізованій літературі відсутній методичний підхід стосовно фінансового контролю господарської діяльності військових частин Національної гвардії України.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розробка методики фінансового контролю господарської діяльності військових частин Національної гвардії України.

Виклад основного матеріалу.

Фінансовий контроль господарської діяльності військових частин Національної гвардії України повинен мати правовий, адміністративний характер; велике значення має технічний, економічний контроль; господарюючі суб'єкти організують економічний та загальногосподарський контроль. Особливе місце у системі контрольних функцій займає фінансовий контроль.

Фінансовий контроль господарської діяльності військових частин здійснюється за допомогою певних методів, що застосовуються у практичній роботі для перевірки законності фінансово-господарських операцій, якості робіт, а також для запобігання та усунення недоліків.

До основних методів фінансового контролю відносяться: методи документального контролю (вивчення істоти та законності операцій, визначення достовірності документів, лічильна перевірка, звірення операцій (записів), визначення обґрунтованості проводок); методи фактичного контролю (обстеження, визначення фактичного виконання оплачених робіт, зустрічна перевірка, інвентаризація, контрольний запуск сировини та матеріалів у виробництво, лабораторний аналіз матеріалів, експертиза); розрахунково-аналітичні методи (техніко-економічні розрахунки, нормативне (контрольне) звірення, угруповання та узагальнення, логічна

оцінка відомостей, економічний аналіз); інформативні методи (витребування письмових пояснень, інструктування та роз'яснення законодавства).

Організація внутрішнього фінансового та господарського контролю діяльності військових частин включає:

- нормативно-правове регулювання прав, обов'язків та відповідальності посадових осіб;
- суб'єкти, тобто систему органів та посадових осіб, які здійснюють контроль;
- об'єкти контрольної діяльності;
- види, форми та методи внутрішнього фінансового та господарського контролю;
- цілеспрямоване керівництво внутрішнім фінансовим та господарським контролем;
- планування діяльності у сфері внутрішнього контролю.

У військових частинах через незадовільний попередній контроль допускалися переплати та неналежні виплати особовому складу, розтрата та розкрадання грошових коштів, вчинені за фіктивними документами, шляхом підробки підписів, внаслідок завищення підсумків у платіжних відомостях, а також вилучення грошей з каси. Збільшилися переплати та неналежні виплати грошового забезпечення та заробітної плати через порушення штатної дисципліни та незаконного утримання особового складу.

Попередній внутрішній фінансовий контроль військових частин Національної гвардії України заснований на перевірці фінансово-планових документів, нарахувань грошового забезпечення та заробітної плати, призначень пенсій та допомоги, реєстрації штатних розкладів, інших документів, що вимагають витрати коштів до здійснення фінансово-господарських операцій.

Наступний фінансовий контроль військових частин Національної гвардії України здійснюється шляхом документальних ревізій та перевірок фінансово-господарської діяльності за обліковими та звітними даними, прибутково-витратними та іншими документами після здійснення фінансово-господарських операцій.

Посадові особи, на яких покладено роботу з організації фінансового контролю, зобов'язані:

- розглядати та затверджувати річні плани ревізій фінансово-господарської діяльності підлеглих;
- розглядати не рідше одного разу на квартал доповіді начальників фінансової служби, про виконання планів ревізій та перевірок, про організацію контрольної-ревізійної роботи та її результати;
- розглядати матеріали ревізій та перевірок та вживати заходів до своєчасного усунення виявлених порушень та недоліків, підвищення якості та ефективності фінансового контролю;
- розглядати результати фінансово-господарської діяльності, вживати необхідних заходів для зміцнення державної фінансової, планової, договірної, касової та штатно-тарифної дисципліни, дотримання законності, попередження та припинення безгосподарності, марнотратства та зловживань у витраченні грошових коштів та матеріальних цінностей.

Основним способом ревізії є перевірка законності і достовірності проведених фінансово-господарських операцій з справжніми первинними виправдувальними документами протягом періоду, минулий початку проведення попередньої ревізії, або за більший термін, встановлений начальником, який призначив ревізію.

При проведенні ревізії військових частин Національної гвардії України інспектор-ревізор зобов'язаний приділяти особливу увагу перевірці касових операцій та забезпеченню збереження готівки при їх перевезенні та зберіганні, а також перевірці достовірності операцій, скоєних за бюджетними та позабюджетними рахунками.

Кожна ревізія фінансово-господарської діяльності оформляється актом. Акт має бути коротким. У ньому дається загальна характеристика фінансово-господарської діяльності військових частин Національної гвардії України, викладаються виявлені недоліки, порушення та зловживання, а також позитивний досвід роботи, який доцільно поширити на інші допоміжні управління, з'єднання, військові частини.

Вихідними даними для складання акта є матеріали, що накопичуються в ході ревізії за відповідними розділами програми в робочому зошиті кожного інспектора-ревізора. Для членів внутрішньої перевіркової комісії та інших осіб, які залучаються до ревізії, старший інспектор-ревізор визначає порядок документального оформлення результатів із обов'язковим відображенням:

- 1) виду порушення;
- 2) кількісного та вартісного вираження заподіяної матеріальної шкоди;
- 3) причин порушень, недоліків та зловживань;
- 4) нормативні акти, вимоги яких порушені або не дотримані;
- 5) конкретних посадових осіб, з вини яких допущено порушення;
- 6) посилання на документи та дані, що підтверджують достовірність записів до акту ревізії;
- 7) заходи, які вжито для усунення виявлених порушень у ході ревізії.

Перевірки в залежності від їх результатів оформляються: актом – при виявленні недоліків та порушень, за якими необхідно внести пропозиції; доповіддю – якщо таких недоліків та порушень не виявлено, а незначні недоліки усунуті у процесі перевірки.

Вказана доповідь інспектора-ревізора адресується начальнику, який призначив перевірку. З доповіддю ознайомлюються під розписку посадові особи, які відповідають за фінансово-господарську діяльність.

При викладі в акті виявлених недоліків, порушень та зловживань дотримуються суворості об'єктивності, ясності, правильності і точності опису їх сутності та причин з посиланнями на відповідні закони, постанови, розпорядження, накази, директиви та інші нормативні акти, які порушені або не дотримані, та справжні документи, що підтверджують достовірність зроблених акті записів. В акті також зазначаються розміри завданих матеріальних збитків та інші наслідки допущених порушень, посадові особи, з вини яких вони допущені. Вносити в акт ревізії або перевірки дані, що не підтверджені документами, забороняється.

Усі встановлені у процесі ревізії дії (бездіяльність) посадових та інших осіб військових частин Національної гвардії України, які містять ознаки злочинів, викладаються в акті докладно.

Інспектор-ревізор має право:

у необхідних випадках опечатувати грошові скриньки (каси) та касові приміщення, склади, комори та архіви, вимагати від посадових та інших осіб подання письмових довідок та пояснень з питань, що виникають під час ревізії та перевірки;

проводити зустрічні перевірки достовірності скоєних фінансово-господарських операцій. Зважати на пред'явлені в процесі ревізії або перевірки записи в книгах і картках обліку та виправдувальні документи з відповідними записами та документами, що знаходяться в інших військових частинах, з'єднаннях, задовольняючих управліннях, місцевих фінансових органах та інших організаціях та установах, від яких отримані або яким видані кошти та матеріальні цінності. Одержувати за необхідності від них довідки та копії документів, пов'язаних із зазначеними операціями;

призначати та проводити позачергові повні або часткові інвентаризації матеріальних цінностей, контрольні обміри виконаних будівельно-монтажних та інших робіт, контрольні запуски сировини та матеріалів у виробництво, огляди сировини, матеріалів та готової продукції, взяття проб та зразків на дослідження; перевіряти повноту оприбуткування матеріальних цінностей, правильність застосування норм природних втрат при їх транспортуванні, зберіганні та переробці;

залучати фахівців для перевірки якості продукції та виконаних робіт або наданих послуг, фактичних витрат сировини, матеріалів, палива, пари, води та електроенергії, стану обладнання, будівель та споруд, умов зберігання та експлуатації військового майна та техніки у випадках, які потребують укладання осіб, які мають спеціальні знання. Зазначені спеціалісти залучаються до роботи з дозволу командирів та начальників, яким вони безпосередньо підпорядковані;

звіряти виписки з бюджетних та позабюджетних особових рахунків із платіжними документами;

при виявленні зловживань вилучати в установленому порядку справжні документи, якщо збереження їх не гарантується, та виявлені фіктивні документи для залучення їх до акту ревізії чи перевірки; у необхідних випадках одержувати від посадових осіб ревізованого (перевіреного) задовільного управління, з'єднання, військової частини для підтвердження виявлених фактів порушень копії або витягу з документів, що належать до виявлених фактів, або довідки, складені на підставі наявних документів;

вносити пропозиції щодо усунення виявлених ревізією або перевіркою недоліків, про відшкодування заподіяної матеріальної шкоди, а у необхідних випадках - про призначення адміністративного розслідування для встановлення винних посадових осіб та розміру шкоди, заподіяної з вини кожного з них, якщо це не виявилось можливим встановити у процесі ревізії (перевірки), або про передачу матеріалів за фактами розкрадання державних коштів та інших зловживань до органів військової прокуратури.

Важливим етапом кожної ревізії є реалізація ревізійних матеріалів. Під реалізацією результатів ревізії розуміється сукупність заходів, спрямованих на усунення виявлених недоліків і порушень, зжиття причин, що породжують їх, попередження та своєчасне відшкодування заподіяної державі матеріальної шкоди.

Робота з реалізації результатів фінансового контролю військових частин Національної гвардії України включає:

- 1) глибоке вивчення причин недоліків та порушень, виявлення винних осіб;
- 2) вживання дієвих заходів щодо усунення порушень, попередження їх у подальшому, своєчасного відшкодування збитків та притягнення винних до відповідальності;
- 3) розробку та проведення в життя заходів щодо покращення фінансово-господарської діяльності військової частини.

Одним із напрямків удосконалення документального оформлення ревізій та перевірок фінансово-господарської діяльності є вдосконалення акта ревізії чи перевірки. Акт ревізії чи перевірки має відповідати ряду вимог, оскільки є службовим документом, у якому дається характеристика фінансової та господарської діяльності військової частини.

По-перше, з погляду оформлення, акт ревізії військових частин Національної гвардії України має бути коротким:

а) у початковій частині акта ревізії не перераховуються перевірені під час ревізії питання, а вказується, що ревізія проведена обсягом, передбаченому Тимчасової інструкцією з проведення ревізії фінансової та господарської діяльності. Якщо ж будь-які питання фінансової та господарської діяльності не перевірялися, то в початковій частині вказується, що саме не перевірялося і чому.

б) в акті викладаються лише виявлені недоліки, порушення та зловживання, а також позитивний досвід роботи.

По-друге, для вдосконалення документального оформлення визначається порядок викладу виявлених недоліків та порушень:

а) викладення недоліків, порушень та зловживань має проводитися з дотриманням суворого об'єктивності, ясності, правильності опису їхньої сутності;

б) при викладі матеріалів ревізії слід характеризувати виявлені порушення минулого часу.

При викладі в акті виявлених недоліків, порушень та зловживань інспектор-ревізор повинен обов'язково відобразити:

- 1) сутність (вид порушення);
- 2) кількісне та грошове вираження порушення;
- 3) джерело витрачених з порушенням матеріальних та грошових коштів;

- 4) час, коли порушення було допущено;
- 5) причини порушення;
- 6) посадових осіб, з вини яких їх допущено;
- 7) які закони, постанови, розпорядження, накази, директиви та інші нормативні акти порушені чи не дотримані;
- 8) посилання документи, що підтверджують достовірність зроблених у акті записів;
- 9) заходи, вжиті щодо усунення порушення;
- в) вносити в акт дані, що не підтверджені документами, або висловлювати особисті сумніви та припущення, забороняється.

г) встановлені у процесі ревізії дії чи бездіяльність посадових осіб, у яких містяться ознаки злочину, в акті ревізії слід викладати докладніше. При цьому у необхідних випадках матеріали за такими фактами виділяються в окремий додаток до акту.

По-третє, за виявленими ревізією фактами порушень, нечіткої та неоперативної роботи вищих задовольняючих служб або відданих ними та їх представниками незаконних розпоряджень інспектор-ревізор письмово повідомляє начальника, який призначив ревізію. Цей матеріал до акта ревізії не включати.

Висновки і пропозиції. Отже, проведене дослідження дозволило сформулювати комплексну методику фінансового контролю господарської діяльності військових частин Національної гвардії України.

Науковою новизною отриманих результатів є розробка теоретико-методологічних засад фінансового контролю господарської діяльності військових частин Національної гвардії України.

Практичне значення отриманих результатів полягає в формуванні відповідних рекомендацій командуванню військових частин стосовно здійснення фінансового контролю господарської діяльності військових частин Національної гвардії України.

Напрямок подальшого дослідження може бути формування системи показників ефективності здійснення фінансового контролю господарської діяльності військових частин Національної гвардії України.

Література.

1. Fisun K., Naumenko M., Bortnik N. Price of the efficiency of functioning of organizational systems using expert methods. *Baltic Journal of Economic Studies*, Volume 4, Number 3., 2018. P. 325 – 333.
2. Naumenko M., Tovma L., Morozov I. Management of material-technical supply of territorially distributed structures: logistic approach. *Financial and credit activity: problems of theory and practice. Collection of scientific paper*. Vol. 2, No 33, 2020. P. 324-334.
3. Hrabovskyi Y., Brynza N., Vilkhivska O. Development of information visualization methods for use in multimedia applications. *EUREKA: Physics and Engineering*. 2020. № 1, P. 3 – 17.
4. Pushkar O., Hrabovskyi Y., Gordyeyev A. (2020). Development of a method for optimizing the site loading speed. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 6(2 (108), pp. 21–29.
5. Naumenko M., Valiavska N., Saiensus M., Ptashchenko O., Nikitiuk V., Saliuk A. Optimization model of the enterprise Logistics system using information Technologies. *International Journal of Management (IJM)*. 2020. Volume 11. Issue 5. P. 54-64.
6. Hrabovskyi Y. Methods of Assessment and Diagnosis of the Quality of Knowledge in E-Learning. *Journal of Communication and Computer*. 2015. № 12. P. 286-296.
7. Naumenko M. Organization of procurement of goods, works and services for units of the National guard of Ukraine. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*, 2021, № 1 (118). С. 74-79.
8. Hrabovskyi Y. Methods of Assessment and Diagnosis of the Quality of Knowledge in E-Learning. *Journal of Communication and Computer*. 2015. № 12. P. 286-296.
9. Грабовський Є. М. Методика створення електронного каталогу обладнання видавничо-поліграфічного виробництва на основі використання програмних агентів. Системи обробки інформації. 2018. Вип. 2. С. 52-59.
10. Sokolovskyi S., Naumenko M. Competency-based approach as a methodological basis for improving officers training of the National Guard of Ukraine. *Asia Life Sciences*, 2020. № 22(2). P. 455 – 468

References.

1. Fisun K., Naumenko, M. and Bortnik, N. (2018), “Price of the efficiency of functioning of organizational systems using expert methods”, *Baltic Journal of Economic Studies*, Vol. 4, No. 3., pp. 325 – 333.
2. Naumenko, M., Tovma, L. and Morozov, I. (2020), “Management of material-technical supply of territorially distributed structures: logistic approach”, *Financial and credit activity: problems of theory and practice. Collection of scientific papers*, Vol. 2, No 33, pp. 324-334.
3. Hrabovskyi, Y. Brynza, N. and Vilkhivska, O. (2020), “Development of information visualization methods for use in multimedia applications”, *EUREKA: Physics and Engineering*, vol. 1, pp. 3 – 17.
4. Pushkar, O., Hrabovskyi, Y. and Gordyeyev, A. (2020), “Development of a method for optimizing the site loading speed”, *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, vol.6(2 (108), pp. 21–29.
5. Naumenko, M., Valiavska, N., Saiensus, M., Ptashchenko, O., Nikitiuk, V. and Saliuk, A. (2020), “Optimization model of the enterprise Logistics system using information Technologies”, *International Journal of Management (IJM)*, Vol. 11, Issue 5, pp. 54-64.
6. Hrabovskyi, Y. (2015), “Methods of Assessment and Diagnosis of the Quality of Knowledge in E-Learning”, *Journal of Communication and Computer*, vol. 12, pp. 286-296.

7. Naumenko, M. (2021), "Organization of procurement of goods, works and services for units of the National guard of Ukraine". State and regions. Series: Economics and Entrepreneurship, vol. 1 (118). pp. 74-79.
8. Hrabovskyi, Y. (2015), "Methods of Assessment and Diagnosis of Knowledge Quality in E-Learning", *Journal of Communication and Computer*, vol. 12, pp. 286-296.
9. Hrabovskyi, Y. M. (2018), "Methods of creating an electronic catalog of publishing and printing equipment based on the use of software agents", *Information processing systems*, vol. 2, pp. 52-59.
10. Sokolovskyi, S. and Naumenko, M. (2020), "Competency-based approach as a methodological basis for improving officers training of the National Guard of Ukraine", *Asia Life Sciences*, vol.22(2), pp. 455-468.

Стаття надійшла до редакції 16.02.2022 р.